

բնիւմ ուսման ծրագրի վերաբերմամբ, որք արդէն փորձով խմացած կըլլին ինչ թէ մինչև ո՞ր աստիճան գործարարի թէ վաւերականութիւն ստացած ծրագրերը: Յաւանք է որ մեր ճեմարանի վարչութիւնն ու ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը հաւանքներով պ. Բաբայանեանցի յօրինած ծրագրին, մինչև այժմ ազգային լրատագրութեան միջոցաւ չեն ծանօթացրել հայ դպրոցների վարչութիւններին նոյն ծրագրի որպիսութիւնը:

Համառօտեմք մեր խօսքը.
1) Մեր ընտանեկան և հասարակական կեանքը մանկանց կրթութեան և դաստիարակութեան սնունդ չէ մասնակարարում, 2) երեխաները կրթութիւնից և դաստիարակութիւնից բոլորովին զուրկ են մանուկ դպրոցը, 3) դպրոցում սովորում են 7—8 տարի, ուսանում են գիտութեան այդ ու բնէր թէ լաւ և թէ վատ, բայց այդ տեղումն ևս չեն ստանում կրթութիւն, չեն ստանում ինքնակրթութեան և ընթերցասիրութեան յարատեւող հետաքրքրութիւն, 4) մեր վարժապետները դաստիարակներ չեն, 5) մեր դպրոցները մէջ դաստիարակչէ միջոցներ չըկան, 6) այս բոլորի համար պէտք է հոգայ հոգևոր բարձրագոյն իշխանութիւնը, որի ուղղակի պարտքն ու իրաւունքն է իսկ Ժողովուրդը պէտք է իւր նիւթական միջոցներով օժանդակէ հոգևոր իշխանութեան: Մի այլ անգամ աւելի մանրամասն կը խօսեմ այս նիւթին վերայ:

Սրուեղեան:

Ի Գ. Դ. Ի Ր

(Թղթացաւիւն «ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»
N 10 1879 թ.)

Մարդու վերայ մի սարսափելի սպաւորութիւն գործում է երբ տեսնում է մոկացի, շատախոյ մեր ուրշտունցի հայ կղբալը որ խուճը խուճը ամեն տարի աշնան սկիզբներում գալիս են Այրարատու կողմերը բամբակ գլխու և այլ մշակական գործերով պարսպելու, որպէս զի մի կտոր հացի գին ձեռք բերին մինչև գարուն վերադառնան իրանց հայրենիքը, իրանց կարօտ փնացած ընտանեաց մօտ: Այո՛, գալիս են գրեթէ ակամայ օրով հետև իրանց երկրում չկայ աշխատանքի միջոց և իրանք ստիպեալ պարտքով պէտք է ապրեն և այդ է պատճառը, որ շատերը հէնց պարտատիրոջ երեսից խոյս տուած, գալիս են այս կողմերը թե՛րիս կարողանան՝ գոնէ իրանց պարտուց տոկոսը վճարել:

Չգայուն մարդը չի կարող այս թշուառների վերայ սառն աչքով նայել: Նրանց բոլորի հագուստը մեր կողմերի մի հասարակ փաճառական հագուստի արժէքը չունի, տեսնում ես բոլորի շորերը հետոի զգգուած, հէնց այնքան է որ նրանց մարմնի մերկութիւնը իբր թէ ծածկում է, և նրանց մարմնի տեսքը կարելի է հա-

մանաւել մի չորացած բարակ փայտի, որ հագիւ զանազանով են թէ տղա կենդանի արարածներ են և չնչում են: Իհարկէ եկաւորները ողջ երիտասարդ մարդիկ են, բայց և ծեւրացածի գոյն կերպարանք ունին: Նախքան գործով պարսպելը, տեսնում ես դռնէ դուռ պատում են հաց մուրալով: Նրանց գիշերային ծածկոյթը իրանց վերայի կարկառած մազեղէն շորերն են, որ մի քար դրած գլխին, ոտները գուճ բերած, ննջում են պաղ գետնի վերայ: Նրանց շապիկ ոտաշորների վերայի կեխոր պատմելու բան չէ, ամսնւմ: Նրանք այս կերպ անտանելի օրեր մաշելով, աշխատում են յուսալով թէ կարող են մի յայտնի գումար ձեռք բերել և գնալ իրանց ցանկալի հայրենիքը: Հիմի տեսնե՞ք արդեօք ողջ առողջ տեղ հասնում են թէ շատերը տկարանալով և անմիջախիթար մեռնելով, քնում են դարիս դուրբաթ երկրի ծոցում բազմապատիկ ցաւերի և վիշտերի մէջ թողնելով իրանց սպասող գառնուկները: Սոքա ազնիւ ընթերցող, մօրից խեղճ ու թշուառ ծնած, իւրանց միտքը ու դատողութիւնը իսպառ կորցրած են, հէնց էնքան միայն զգում են թէ աշխատել ապրել պէտք է. մօրի նրանց հետ և կեղեցին աղօթելու, այդ սեւաբաղդները ծուր գետնու, երեսները խաչ հանելու կերպը չեն իմանում. սրանից կարող է մարդ երևակայել թէ՛ ի՞նչ են հասկանում եկեղեցու ընթերցանները և ի՞նչ են աղօթում, անշունչ մեքենայի պէս ծուլում զըզվում մի քանի անգամ՝ և ժամի դուռը պաշտում գնում հէնց իմանում են թէ իրանց աղօթքն արին պարտքից պրծան: Կիւրակի օրերը տեսնում ես խուճը խուճը նստած արև կողմերում, գօտիկները յետարած, իրանց կեղտն են մաքրում, ահա նրանց պանդխտութեան դառն օրերի կրօն մի համառօտ նըկարագրեր: Ինչպէս որ եկան նոյն խմբով ու միաբանութեամբ պէտք է գնան Ժամանակին իրանց հայրենիքը, գնում են յուսով ու խնդալով հետները տանելով մի շատ աննշան գումար, մի երկու երեք փութանոց շալակ իրանց զգած բաժնակից:

Ետտ քիչ անգամ կպատահի որ կողպտուելուց ու սպանուելուց ազատում են ճանապարհում, գալիս են անգէն՝ գնում են անօգնական, բաւական է մի քանի քուրդ նրանց հարկաւոր անձինքներից բազկաջեւ կարուանին հանդիպել, առանց զինադուրեան անձնատուր կլինին, և կ'ընդունուին. այնուհետև գործը կ'մնայ բողբոջ, արդարութեան և իրաւանց ձայնին. էն էլ Աստուած տայ: Սոցա միայն փրկութիւնը ապագայում ես տեսնում եմ նոցա կրթութեան մէջ, որպէս զի նոքա զգան, թէ իրանք ևս այլոց պէս մարդիկ են և իրաւունք ունին ապահով ապրելու և իրանց աշխատանքը վայելելու: Նոքա ոյժ ունին, առողջ կազմ, ամուր բազուկներ, միայն սրտի արիւթիւն պակաս է նրանց և հասկացողութիւն: Երբ ու-

սումով ստանան վերջինն, նրանց ոչ քուրդն և ոչ էլ այլ ոք կարող է նեղել, յափշտակել: Ընդունակ են նոքա եւաժշտութեան, մինչև անգամ իրանց թշուառութեան մէջ երգն ու պարը անբաժան են նրանց ջղից:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՂԵՔԱՆԴՐԱՊՈԼԻՑ հաղորդում են, պաշարեղէններն օր աւուր աւելի և աւելի թանկանում են, մինչև անգամ ալիւր դժուար ձեռք բերելու է: Գիւղական անգամ ալիւրի պակասութիւն են զգում:

ՇՈՒՇՈՒՑ հաղորդում են, որ այնտեղի դպրոցները շատ լաւ վիճակի մէջ են, փոխառաջնորդի և մանաւանդ մեծ տեսուչ պ. Բժ. Աղասարեանցի հոգացողութեամբ, Հոգաբարձուք ևս ամենայն ճգամբ աշխատում են լցուցանելու դպրոցները պիտոյնքներն իրանց կարողութեան չափով և կանոնաւորապէս այցելում դպրոցների խորհրդներին:

Վրաց «Գրոյէթա» լրագիրը հաղորդում է, որ մի քանի տեղերում մօրեկի դրած ձուաներից դուրս է գալիս արդէն մօրեկի նոր սերունդ, որ անտարակոյս կ'ընտանով վերայ համառոց ցրտից, Այս հանգամանքը շատ միջթարական է, որովհետև առաջիկայ դարնան երկիրը աղատ կ'մնայ մօրեկի նման զարհուրելի պատմից: Երանի թէ ներկայ տարեկանակին և ամենուրեք մօրեկի նոր սերունդն երեք և ինքն իրան կոտորվէր, առանց մարդոց աշխատանքի, որ մի երկրում սովորաբար լինում է վարչութեան հրամանով և ակնարկութեամբ այն ևս միշտ ուշ և ապարդիւն:

«Ստանդարտ» լրագիրը հաղորդում է, որ գետնալ Ռոբերտսը կարող մտնելից յետ յայտնում է բնակիչներին, որ բոլոր լինուածքներն, որոնք արգելք կարող են լինել պատերազմական զիջք բռնելու յարմարութեան, պիտի քանդվին, բնակիչները պէտք է ծանր տուգանք վճարեն, կարուն և նորա շրջակայքը կ'ենթարկվին զինուորական հաւաքագետի իշխանութեան, և պատերազմական վիճակի մէջ կ'աւանդին, բնակիչները պէտք է զինաթափ լինին, ով մի շաբաթից յետ գէշք կ'կրէ կ'ընտանով Ռոբերտսը առաջարկել է 50 ռուբլի իւրաքանչիւրին, ով կ'ընէ զեպպանի սպանման օր և է մասնակցողին:

Խմբագրութիւնն շնորհակալութեամբ տալիս մեծ պ. Ա. Գրիգորեանցից «Չարկեարի» փնարը բանաստեղծութիւն: Չարկեարը Հայ բանաստեղծներից մէկն է, որոնք բանաստեղծութիւնք մնալով ժողովրդեան բերնում մի քանի ժամանակ, սորա հետ միանում անյայտանում են: Յարգ և շնորհակալութիւն պ. Աւագ Գրիգորեանցին, որ պղպիսի ազգային գրականական նշխարները պահպանում է կորուստից հրատարակութեամբ: Վերջինեւալ գիրքը հրատարակած է պ. Ա. Գրիգորեանցը յօգուտ Չարկեարի սրբօրիւրդին: Իւրաքանչիւր օրինակի գինն է 60 կ. փոստայի ծախքով: Այս գիրքը ձեռք բերել ցանկացողը կարող են դիմել հետևեալ հասցեով հրատարակչին, Авакы Назаревану Грмвореву Вѣ Баку

Վաղը հինգշաբթի ամսոյ 11ին Հայ դեմասանական խումբը ամարային թատրոնում կ'ներկայացնէ «ՓԱՐԻՑԻ ԱՂՔԱՏՆԵՐ» պիէսան, որ ամեն բեմերի վերայ միշտ լաւ ընդունելութիւն է գտած:

ՄՈՍԿՎԱՅԻՑ հաղորդում են, որ այնտեղ եղել է վիթի և կաթի արտադրութիւնների երկրորդ հանդէսը: Հանդիսում ի թիւս այլոց կար և Ախալցխայի Հայոց թիւղանիւրը, որը շատերի ուշադրութիւնը գրաւեց: Այդ պահիւրը հենց այդ հանդիսի համար բերել էր տուել Ախալցխայի մի հայ երիտասարդ: Հանդիսի պատճառաւ մի քանի նիստեր եղան: Այդ նիստերից մէկում հայ նախկին ուսանող Աղ. Քալանթարեանը կարդաց զեկուցումն իւր հիւսիսային հաճանքներում արած հետազոտութիւնները «Въ извѣдательности русскаго сѣвера», ժողովը շատ հաւանեցաւ զեկուցումը, շնորհակալութիւն յայտնեց և վճռեց տալ այդ հետազոտութիւնն սուպագրելու:

Խմբագիր Պ. ՍԻՄԵՕՆԵԱՆՑ.
Հրատարակիչ Հ. ԷՆՅԻԱՃԵԱՆՑ:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Դուրս եկաւ Զաք. Գրիգորեանցի Կովկասեան գրավաճառանոցի Հրատարակութեամբ,
«Ծերենցի» երկունք ինչ երոգ դարու վերնագրով—Թորոս Լճոնի Հեղինակի նոր աշխատասիրութիւնը:

Սյս օրերս մամուլի տակ կընկնի պ. Հ. Ղուկասեանցի աշխատասիրած չընդհանուր պատմութեան հին դարը Զաք. Գրիգորեանցի Հրատարակութեամբ:

Մամուլի տակից դուրս եկաւ և վաճառվում է Կամար Տէր-Գաւթեանցի РУССКОЕ СЛОВО—նոր դասագիրքը Ռուսերէն լեզուի հայ դպրոցների համար, ԵՐՐՈՐԻ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, նորանոր յօդուածներով և փոփոխութիւններով լրացրած: Այս գիրքը հաճութեամբ պ. Թեմական վերատեսչի ընդունուած է Վրաստանի և Իմերեթի վիճակի Հայոց բոլոր միջնակարգ և ծխական ուսումնարաններում: Սա ընդունուած է նոյնպէս Կովկասի և միւս թեմերի ուսումնարաններից շատերում: Վաճառվում է Թիֆլիսում «Կենդրոնական» և միւս բոլոր գրավաճառանոցներում: Գինն է 45 կ.: Ճանապարհի ծախսը առնողների վերայ է: Գումարով առնողներն մեծ գիշումն կը լինի, եթէ գիմեն ուղղակի աշխատասիրողին այս հասցեով. Тифлисъ. Камсару Теръ-Давянцу, въ магазинѣ Бр. Абовьянцъ; на Михайловскомъ мосту.

«ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ» ԼՐԱԳՐԻՆ
Բաժանորդ գրուել ցանկացողները թող բարեհաճին դառնալու առ պ. Պարոյր Կ. ՊՕԼՍՈՒՄ Դալթա, մաքսատան գիմացը Կէօյէ Օղլու խանը թիւ 12—13: